

**ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«УНІВЕРСИТЕТ КОРОЛЯ ДАНИЛА»**

Факультет суспільних та прикладних наук

Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з методичної роботи

 Ярослав ШТАНЬКО

“30” 08 2024 р.

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань:	26 «Цивільна безпека»
Спеціальність:	262 «Правоохоронна діяльність»
Освітньо-професійна програма:	«Правоохоронна діяльність»
Освітній рівень:	перший (бакалаврський)
Статус дисципліни:	обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання:	українська

**Івано-Франківськ
2024**

РОЗРОБНИК:

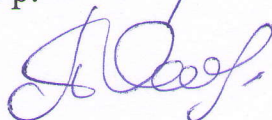
д.ю.н., професор, професор
кафедри права та публічного управління

Роман ЗВАРИЧ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри права та публічного управління
протокол №_1_ від _30_ серпня 2024 р.

В.о завідувача кафедри

Олександра ПТАШНИК

УЗГОДЖЕНО:

Гарант ОПП

Сергій РЕПЕЦЬКИЙ

СХВАЛЕНО:

на засіданні Науково-методичної ради, протокол № 1 від 30.08.2024 р.

e-mail	roman.zvarych@ukd.edu.ua
Номер аудиторії чи кафедри	405 ауд.
Посилання на сайт	https://ukd.edu.ua
Сторінка курсу в СДО	https://online.ukd.edu.ua/course/view.php?id=6505

ВСТУП

Теорія та історія держави і права - це наука про політичні та правові системи, їх структуру, функції, історію розвитку та взаємодію з іншими сферами суспільства. Вона досліджує правові норми, їх походження, зміст і значення, а також державний апарат, його органи та структуру. Теорія та історія держави і права, аналізуючи сутність права, особливу увагу приділяє проблемам сучасного праворозуміння і правотворчості, правовим системам і правовим сім'ям, формам і джерелам права, правосвідомості, правовому вихованню та правовій культурі, співвідношенню норм права з текстом нормативно-правових актів, тлумаченню нормативно-правових актів, системі законодавства і галузевій структурі права.

Оскільки об'єктами професійної діяльності бакалаврів є суспільні відносини в сфері реалізації правових норм і вирішення питань забезпечення законності та правопорядку, бакалавр за спеціальністю 262 «Правоохоронна діяльність» в рамках вивчення дисципліни «Теорія та історія держави і права» готується до наступних видів професійної діяльності, які можна розділити на наступні основні категорії:

- нормотворча;
- правозастосовна;
- правоохоронна;
- експертно-консультаційна.

Метою викладання даної навчальної дисципліни є формування в студентів компетентностей, які сприяють абстрактному і логічному мисленню, здатності формулювати власні думки, самокритичності, вмінні працювати з джерелами і фактичним матеріалом, грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати, брати участь в аргументованій дискусії та застосовувати знання в практичних ситуаціях.

Слухачі дисципліни повинні навчитися висловлювати в усній і письмовій формах власні думки щодо сутності, змісту, історичних типів та форм держави і права та основних умінь щодо використання категоріального апарату юридичної

науки в професійній діяльності, відстоювати свої погляди, вільно та компетентно спілкуватися в діалоговому режимі з викладачами та іншими студентами.

Для досягнення мети поставлені такі основні завдання:

- вивчення основних понять юриспруденції;
- аналіз теорій, причин, закономірностей виникнення, розвитку та функціонування держави і права;
- набуття навичок пошуку інформації щодо державно-правового розвитку України;
- аналіз різноманітних фактів і явищ, формування власних поглядів та презентація їх в усній та письмовій формах.

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньо-професійних та освітньо-кваліфікаційних програм студенти повинні знати:

- предмет теорії та історії держави і права та методи його дослідження;
- вчення про походження держави і права;
- поняття, ознаки та форми держави;
- особливості побудови правової держави;
- правотворчість, правозастосування та тлумачення правових норм;
- поняття правопорушення та юридичної відповідальності;
- поняття законності і правопорядку.

вміти:

- вільно володіти загально теоретичними поняттями і категоріями;
- знаходити необхідну юридичну літературу та грамотно користуватися нею;
- використовувати свої знання для захисту прав і свобод людини та обґрунтовувати законність своїх рішень.

Компетентності та результати навчання, яких набувають здобувачі освіти внаслідок вивчення навчальної дисципліни (шифри та зміст компетентностей та програмних результатів навчання вказано відповідно до ОПП “Правоохоронна діяльність” (2024/2025).

Шифр та назва компетентності	Результати навчання
ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	РН 1. Розуміти історичний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності.
ЗК 10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	РН 3. Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її.
СК 1. Усвідомлення функцій держави, форм реалізації цих функцій, правових основ правоохоронної діяльності; дотримання основних принципів реалізації правоохоронної функції держави.	РН 11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	1		
Семестр	1		
Кількість кредитів ЄКТС	3		
Аудиторні навчальні заняття		денна форма	заочна форма
	лекції	22	4
	семінари, практичні	20	4
Самостійна робота		48	82
Форма підсумкового контролю	екзамен		

Структурно-логічна схема вивчення навчальної дисципліни:

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
	Дисципліни циклів фундаментальної та професійної підготовки

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль I.

Теорія та історія держави і права в правознавстві. Теоретико-методологічні засади держави.

Тема 1. Вступ. Предмет науки теорії та історії держави і права, її місце в системі правознавства. Предмет теорії та історії держави і права. Теорія права і теорія держави. Функції теорії держави і права. Поняття і зміст методології юридичної науки: основні підходи, методи, принципи, концепції та парадигми. Теорія та історія держави і права в системі юридичних і суспільних наук. Співвідношення історії права, теорії права, соціології права і філософії права, історії держави, теорії держави, політології та конституційного права.

Тема 2. Історичні типи держави. Загальне поняття і основні риси держави. Загальне поняття і ознаки держави. Ознаки, які відрізняють державну владу від влади первісного соціально-однорідного суспільства. Основні теорії походження держави. Поняття історичного типу держави. Основні причини зміни типів держави. Види історичних типів держави. Функції держави. Поняття функцій держави. Види функцій держави. Причини виникнення держави (соціально-класові і соціально-етнічні). Особливості процесів державотворення в сучасних умовах. Ознаки, які відрізняють державу від інших організацій в соціально-неоднорідному суспільстві.

Тема 3. Форми держав. Загальні поняття і елементи форми держави. Поняття державного правління. Загальноісторичні види державного правління. Види форм правління сучасних держав. Форма правління. Форма правління Української держави за Конституцією України. Поняття державного устрою. Загальноісторичні види державного устрою. Види устрою сучасних держав. Державний устрій Української держави за Конституцією України. Поняття державного режиму. Основні види державних режимів. Сучасні державні режими. Зміни державного режиму сучасної України.

Тема 4. Механізм і апарат держави. Поняття механізму держави, його структура. Поняття апарату держави. Органи держави. Поняття органу держави. Види державних органів. Система «стримувань і противаг» органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Принципи і риси апарату держав соціально-демократичної орієнтації.

Змістовий модуль II.

Право як соціальне явище.

Тема 5. Історичні типи права. Типологія об'єктивного права. Поняття історичного типу права. Види історичних типів права. Типологія права. Поняття перехідного типу права соціально-демократичної орієнтації. Загальні принципи об'єктивного юридичного права. Поняття принципів права; їх значення. Види принципів права. Загальнолюдські принципи юридичного права. Поняття таких принципів, їх види. Конкретно-історичні принципи права. Галузеві й міжгалузеві принципи права. Принципи інститутів права. Перехідний тип права соціально-демократичної орієнтації. Поняття права соціально-демократичної орієнтації. Типологічні принципи права соціально-демократичної орієнтації.

Тема 6. Правотворчість. Форми об'єктивного права. Загальна характеристика правотворчості. Поняття правотворчості. Риси правотворчості. Види правотворчості. Стадії правотворчості. Форми (джерела) права. Поняття форми права. Види зовнішніх форм права. Нормативно-правовий акт – основна форма права соціально-демократичної орієнтації. Закони. Поняття закону. Ознаки закону. Види законів. Поняття підзаконних нормативно-правових актів. Ознаки підзаконного нормативного акту. Основні види підзаконних нормативно-правових актів державних органів. Види підзаконних юридичних актів, які можуть набувати нормативного значення. Чинність нормативно-правових актів в часі (пряма, зворотня, переживаюча), в просторі, по колу осіб.

Тема 7. Система права. Система і систематизація нормативно-правових актів. Правова система і система права. Поняття правової системи. Сім'я правових систем. Різновиди сім'ї правових систем. Поняття системи права. Поняття структури системи права. Поняття галузі права. Види галузей права. Поняття інституту права. Види інститутів права. Система законодавства. Поняття системи законодавства. Поняття структури системи законодавства. Вертикальна структура законодавства. Горизонтальна структура законодавства. Державна структура законодавства. Систематизація законодавства. Поняття систематизації законодавства. Види (способи) систематизації законодавства. Поняття консолідації. Поняття кодифікації законодавства. Види кодифікації. Поняття інкорпорації законодавства. Види інкорпорації.

Тема 8. Правові (юридичні) норми. Загальна характеристика правової норми. Поняття правової норми. Ознаки загального характеру правової норми. Структура правової норми. Елементи правової норми. Поняття диспозиції, гіпотези, санкції. Види диспозицій, гіпотез, санкцій юридичних норм. Форми викладу правових норм у статтях нормативно-правових актів. Види правових норм.

Змістовий модуль III. Право як регулятор суспільних відносин.

Тема 9. Тлумачення правових норм. Загальна характеристика тлумачення правових норм. Поняття тлумачення-з'ясування правових норм. Поняття тлумачення-роз'яснення правових норм. Необхідність тлумачення правових норм. Способи тлумачення правових норм. Поняття та види способів тлумачення. Види тлумачення правових норм. Поняття офіційного тлумачення. Його види. Поняття неофіційного тлумачення та його види. Акти тлумачення правових актів. Поняття інтерпретаційно-правового акта. Його ознаки. Види інтерпретаційно-правових актів.

Тема 10. Застосування правових норм. Загальна характеристика застосування правових норм. Основні риси правозастосувальної діяльності. Вимоги правильного застосування правових норм. Основні стадії застосування правових норм. Правозастосовні акти. Поняття акту застосування правових норм. Ознаки правозастосовних актів. Види правозастосовних актів. Застосування правових норм за аналогією разі прогалини в законодавстві. Поняття прогалини праві. Поняття аналогії закону. Поняття аналогії права.

Тема 11. Юридична відповідальність за правопорушення. Загальна характеристика правопорушення. Поняття правопорушення. Ознаки правопорушення. Склад правопорушення. Суб'єкти правопорушення. Поняття деліктоздатності. Об'єкти правопорушення (поняття; види). Об'єктивна сторона правопорушення. Суб'єктивна сторона правопорушення. Види (форми) вини. Види правопорушень. Злочини. Проступки (види проступків). Юридична відповідальність. Поняття юридичної відповідальності. Функції юридичної відповідальності. Принципи юридичної відповідальності. Види юридичної відповідальності. Стадії юридичної відповідальності.

Зміст самостійної роботи студентів

Розподіл годин, виділених на вивчення дисципліни «Теорія та історія держави і права»

Найменування видів робіт	Розподіл годин	
	денна форма	заочна форма
	1 семестр	1 семестр
Самостійна робота, год, у т.ч.:	48	74
Опрацювання матеріалу, викладеного на лекціях	16	20

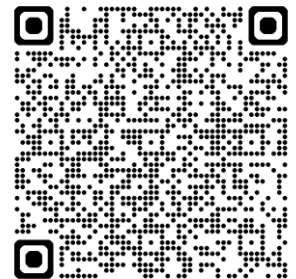

Підготовка до практичних занять та контрольних заходів	-	-
Підготовка звітів з практичних робіт	-	-
Підготовка до поточного контролю	12	20
Опрацювання матеріалу, винесеного на самостійне вивчення	20	34

ПОЛІТИКА КУРСУ

1) щодо системи поточного і підсумкового контролю

Організація поточного та підсумкового семестрового контролю знань студентів, проведення практик та атестації, переведення показників академічної успішності за 100-бальною шкалою в систему оцінок за національною шкалою здійснюється згідно з “Положенням про систему поточного і підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу здобувачів освіти”. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

2) щодо оскарження результатів контрольних заходів

Здобувачі вищої освіти мають право на оскарження оцінки з дисципліни отриманої під час контрольних заходів. Апеляція здійснюється відповідно до «Положення про політику та врегулювання конфліктних ситуацій». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

3) щодо відпрацювання пропущених занять

Згідно “Положення про організацію освітнього процесу” здобувач допускається до семестрового контролю з конкретної навчальної дисципліни (семестрового екзамену, диференційованого заліку), якщо він виконав усі види робіт, передбачені на семестр навчальним планом та силабусом/робочою програмою навчальної дисципліни, підтвердив опанування на мінімальному рівні результатів навчання (отримав ≥ 35 бали), відпрацював визначені індивідуальним навчальним планом всі лекційні, практичні, семінарські та лабораторні заняття, на яких він був відсутній. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

4) щодо дотримання академічної доброчесності

“Положення про академічну доброчесність” закріплює моральні принципи, норми та правила етичної поведінки, позитивного, сприятливого, доброчесного освітнього і наукового середовища, професійної діяльності та професійного спілкування спільноти Університету, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

5) щодо використання штучного інтелекту

“Положення про академічну доброчесність” визначає політику щодо використання технічних засобів на основі штучного інтелекту в освітньому процесі. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#). “Положення про систему запобігання та виявлення академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації академічних творів” містить рекомендації щодо використання в академічних текстах генераторів на основі штучного інтелекту. Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

6) щодо використання технічних засобів в аудиторії та правила комунікації

Використання мобільних телефонів, планшетів та інших гаджетів під час лекційних та практичних занять дозволяється виключно у навчальних цілях (для уточнення певних даних, перевірки правопису, отримання довідкової інформації тощо). На гаджетах повинен бути активований режим «без звуку» до початку заняття. Під час занять заборонено надсилання текстових повідомлень, прослуховування музики, перевірка електронної пошти, соціальних мереж тощо, окрім виробничої необхідності. Під час виконання заходів контролю використання гаджетів заборонено (за винятком, коли це передбачено умовами його проведення). У разі порушення цієї заборони результат анулюється без права перескладання.

Комунікація відбувається через електронну пошту і сторінку дисципліни в Moodle.

7) щодо зарахування результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти

Процедури визнання результатів навчання, здобутих шляхом формальної/інформальної освіти визначаються «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та / або інформальної освіти». Ознайомитись з документом можна за [покликанням](#).

Під час вивчення навчальної дисципліни “Криміналістика” студентам надається можливість перерахування неформальної освіти. До прикладу, із запропонованого переліку можна пройти сертифіковані (безкоштовні) курси на освітніх платформах, відтак сертифікат, який отримали під час навчання, – є підтвердженням засвоєння студентом окремих тем, що включені у зміст дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При вивченні дисципліни застосовується комплекс методів для організації навчання студентів з метою розвитку їх логічного та абстрактного мислення, творчих здібностей, підвищення мотивації до навчання та формування особистості майбутнього фахівця в галузі права.

Програмний результат навчання	Метод навчання	Метод оцінювання
РН 1. Розуміти історичний, економічний, технологічний і культурний контексти розвитку правоохоронної діяльності.	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (Case study, дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах))	усний контроль, поточний контроль, програмований контроль
РН 3. Збирати необхідну інформацію з різних джерел, аналізувати і оцінювати її.	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах)). Додатково: написання тез, презентація на науковому заході	усний контроль, поточний контроль, програмований контроль
РН 11. Знати і розуміти сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.	словесні методи (лекція, розповідь пояснення); наочні методи (ілюстрування, комп'ютерні і мультимедійні методи); інтерактивні методи (Case study, дискусія, мозковий штурм, робота в команді (групах))	усний контроль, поточний контроль, програмований контроль

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вид	Зміст	% від загальної оцінки	Бал	
			min	max

Поточні контрольні заходи	всього	60	35	60
Підсумкові контрольні заходи	екзамен	40	24	40
Всього:	-	100	60	100

Процедура проведення контрольних заходів, а саме поточного контролю знань протягом семестру та підсумкового семестрового контролю, регулюється «Положенням про систему поточного та підсумкового контролю оцінювання знань та визначення рейтингу студентів».

Фіксація **поточного** контролю здійснюється в “Електронному журналі обліку успішності академічної групи” на підставі чотирибальної шкали – “2”; “3”; “4”; “5”. У разі відсутності студента на занятті виставляється “н”. За результатами поточного контролю у Журналі, автоматично визначається підсумкова оцінка, здійснюється підрахунок пропущених занять.

Критерії оцінювання:

«незадовільно»	володіє навчальним матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об’єктів, що позначаються окремими словами чи реченнями; володіє матеріалом на елементарному рівні засвоєння, викладає його уривчастими реченнями, виявляє здатність висловити думку на елементарному рівні; володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу;
«задовільно»	володіє матеріалом на початковому рівні, значну частину матеріалу відтворює на репродуктивному рівні; володіє матеріалом на рівні, вищому за початковий, здатний за допомогою викладача логічно відтворити значну його частину; може відтворити значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, за допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, порівнювати та робити висновки, виправляти допущені помилки;
«добре»	здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, частково контролювати власні навчальні дії, наводити окремі власні приклади на підтвердження певних тверджень: вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність, виправляти помилки і добирати аргументи на підтвердження певних думок під керівництвом викладача; вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, та вміє застосовувати його на практиці; вільно розв’язує задачі в стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

«відмінно»	виявляє початкові творчі здібності, самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх відповідно до цілей, поставлених викладачем; вільно висловлює власні думки і відчуття, визначає програму особистої пізнавальної діяльності, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них; без допомоги викладача знаходить джерела інформації і використовує одержані відомості відповідно до мети та завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння в нестандартних ситуаціях; виявляє особливі творчі здібності, самостійно розвиває власні обдарування і нахили, вміє самостійно здобувати знання.
-------------------	---

Усі пропущені заняття, а також негативні оцінки студенти зобов'язані відпрацювати впродовж трьох наступних тижнів. У випадку недотримання цієї норми, замість “н” в журналі буде виставлено “0” (нуль балів), без права перездачі. Відпрацьоване лекційне заняття в електронному журналі позначається літерою «в».

До підсумкового контролю допускаються студенти які за результатами поточного контролю отримали не менше 35 балів. Усі студенти, що отримали 34 балів і менше, не допускаються до складання підсумкового контролю і на підставі укладання додаткового договору, здійснюють повторне вивчення дисципліни впродовж наступного навчального семестру. За результатами підсумкового контролю (диференційований залік/екзамен) студент може отримати 40 балів. Студенти, які під час підсумкового контролю отримали 24 бали і менше, вважаються такими, що не здали екзамен/диференційований залік і повинні йти на перездачу.

Загальна семестрова оцінка з дисципліни, яка виставляється в екзаменаційних відомостях оцінюється в балах (згідно з **Шкалою оцінювання знань за ЄКТС**) і є сумою балів отриманих під час поточного та підсумкового контролю.

Шкала оцінювання знань за ЄКТС:

Оцінка за національною шкалою	Рівень досягнень, %	Шкала ECTS
Національна диференційована шкала		
Відмінно	90 – 100	A
Добре	83 – 89	B
	75 – 82	C
Задовільно	67 – 74	D

	60 – 66	E
Незадовільно	35 – 59	FX
	0 – 34	F
Національна недиференційована шкала		
Зараховано	60 – 100	-
Не зараховано	0 – 59	-

Студенти, які не з'явилися на екзамені без поважних причин, вважаються такими, що одержали незадовільну оцінку.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Верховна Рада України : Право, 2019. 82 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року №55-ХІІ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
3. ЗУ Про проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року № 1427-ХІІ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1427-12>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013 р. № 995_004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
5. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року № 995_015. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/shaw/995_015.

Підручники, посібники, словники:

6. Бандурка О. М., Головка О. М., Логвиненко І. А. та ін. Історія держави і права зарубіжних країн: підручник / за заг. ред. О. М. Бандурки. 2-ге вид., допов. та змін. Харків: ХНУВС, 2021. 596 с.
7. Гончаренко В. Д. Історія держави і права України: підручник. 2019. Х.: Право, 554 с.
8. Крестовська Н. М., Матвеева Л. Г. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести : підручник. 2-ге вид. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 584 с.
9. Основи наукових досліджень : навч. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово». 2004. 240 с.
10. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави : навч. посіб. Одеська національна юридична академія. Вид. 5-те : Юридична література, 2002. 173 с.
11. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Вид. 3-тє, доп. і перероб. К. : Правова єдність, 2011. 524 с.
12. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрНУ України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрНУ України О. В. Петришина. Харків : Право, 2011. 584 с.
13. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права : підручник. Київ: «Кондор», 2016. 716 с.
14. Словничок юридичних термінів : навч. посіб. / Уклад. В. П. Марчук. К.: МАУП, 2003. 128 с.
15. Теорія держави і права : підручник. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін. ; за ред. О.В.Петришина. Х.: Право, 2015. 368с.
16. Теорія держави і права : навч. посіб. для підгот. фахівців з інформ. Безпеки / О. О. Тихомиров, М. М. Мікуліна, Ю. А. Іванов та ін. ; за заг. ред. Л.М. Стрельбицької. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 332 с.

17. Теорія держави і права : посіб. для підгот. до держ. іспитів / Д. В. Лук'янов, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський, Г. О. Христова ; за заг. ред. О. В. Петришина. 5-те вид., допов. і змінене. Х. : Право, 2016. 198 с.
18. Теорія держави та права : навч. посіб. / Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О.Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін. ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О.Д. Тихомирова. К. : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
19. Тлумачний словник з теорії держави і права / авт.упоряд. К. Г. Волинка. К.: Магістр ХХІ сторіччя, 2006. 112 с.
20. Тлумачний словник-мінімум з юридичної термінології (англо-український) : Legal Terminology Explanatory Thesaurus (English-Ukrainian): словник / О. В. Пушкіна, О.Б. Тарнопольський, М.Р. Кабанова, Н.В. Никоненко, П.В. Бредбієр. Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. 96 с.
21. Українсько-англійський словник правничої термінології : уклад. Л. В. Мисик ; відп.ред. В. Т. Нор. К. : ЮрінкомІнтер, 1999. 528с.

Додаткова:

22. Зварич Р. В. Проблеми трансформації регулятивної функції права: ретроспективний аналіз та перспективний аналіз: монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2018. 564 с.
23. Дзевелюк М. В. Державна політика та функції сучасної держави : до проблеми взаємозв'язку. Jurnaluljuridicnational : teorie și practică. 2016. № 8. С. 21–25.
24. Заморська Л. І. Дія та дійсність нормативності права (за Г. Кельзенем). Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». 2012. Т. 11. С. 282–288.
25. Заморська Л. І. Правова нормативність як основа механізму дії права : монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 304 с.
26. Заморська Л. І. Функції права: змістовно-теоретичний аналіз. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції, 2015. Вип. 6. С. 3–9.
27. Зварич Р. В. Проблеми трансформації регулятивної функції права: ретроспективний аналіз та перспективний аналіз: монографія. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2018. 564 с.
28. Дідич Т. О. Нормопроекування: питання теорії та методології : монографія. К.: Вид-во Європ. університету, 2010. – 160 с.
29. Кельман М. С. Право як феномен природи. Право як регулятор суспільних відносин : історія, теорія, практика : Міжнародна науково-практична конференція (м. Київ, 18-19 квітня 2016 року). 2016. С. 48–54.
30. Кельман М. С. Проблеми суверенітету на сучасному етапі державотворення. Проблеми формування національної правової системи України та її адаптації до європейського права : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 5-6 травня 2017р.). 2017. С. 96–101.

31. Оніщенко Н. М. Система права як юридична основа правової системи. Правова держава : щорічник наук.пр. 2002. вип. 13. С. 39–47.
32. Онуфрієнко О. Правові засоби як основна категорія теорії права. Українське право. 2003. № 1. С. 90–99.
33. Плавич В. П. Проблема колізій та шляхів їх подолання в сучасному законодавстві України. Правова держава : щорічник наук. пр. 2002. Вип. 13. С. 500–505.
34. Подковенко Т. О. Система законодавства: загальнотеоретична характеристика. Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. 2003. Вип. 21. С. 77–83.
35. Скрипнюк О. В. Демократія: Україна і світовий вимір (концепції, моделі та суспільна практика). К. : Логос, 2006. 368 с.
36. Скуратівський А. Взаємозв'язок правової культури і соціального буття в процесі суспільної трансформації. Право України. 2004. № 1. С. 17–18.
37. Бабкіна О. В., Волинка К. Г. Теорія держави і права у схемах і визначеннях. К. 2004. 144 с.
38. Годика Ю. М. Тлумачення Конституції і законів України: теорія та практика : монографія. Х. : Факт, 2003. 328 с.
39. Україна: права людини в перехідний період / під ред. В. І. Денисова, В. І. Свінтова. К., 2001. 184 с.
40. Федоренко Г. О. Загальнотеоретичні проблеми функціонування держави в умовах регіоналізації. Право України, 2004. № 11. С. 129–131.
41. Федоренко Г. О. Поділ та єдність влади: інтеграційні механізми на парламентському рівні. Право України, 2002. № 11. С. 13–15.
42. Фулей Т. Загальнолюдські (загально цивілізаційні) принципи права: деякі теоретичні аспекти. Право України, 2003. № 7. С. 24–29.
43. Ющик О. І. Суб'єктивне право – вихідний пункт дослідження права. Держава і права. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. 2003. Вип. 21. С. 16–23.
44. Якубенко В. Напрями підвищення ефективності реалізації принципів соціальної держави // Українське право. 2003. № 1. С. 100–106.
45. Якубовський О. Взаємодія держави і громадянського суспільства в Україні. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, 2004. № 1. С. 317–321.

Інтернет-ресурси:

46. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права : підручник. К. : Кондор, 2006. 477 с. URL: [personal.pu.if.ua > depart](http://personal.pu.if.ua/depart).
47. Бабкін В. Д. Філософія права та загальна теорія держави і права: проблеми взаємодії. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. 2013. Вип. 12. С. 3–8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_022_2013_12_3.
48. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. К.: МАУП, 2003. 240 с. URL: http://chitalka.info/pr3_10/pr3_10index.htm.

49. Жаровська І. М. Сучасна теорія держави і права: традиційність та новаторство підходів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. 2016. № 837. С. 252–257. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_837_43.
50. Загальна теорія держави і права / М.В.Цвік. Харків : Право, 2002. 432 с. URL: http://the-la/rija_teorija_derzhavi_i_prava_m_v_cvik_kharkiv.
51. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави : навчальний посібник. Вид. 5-те, зі змінами. К.: Атіка. 2001. URL: http://the-law.at.ua/load/juridichna_literatura/teorija_derzhavi_i_prava/rabinovich_p_m_osnovi_zagalnoji_teoriji_prava_ta_derzhavi_vidannja_5_te_zi_zminami_navchalnij_posibnik_k_atika_2001/2-1-0-24.
52. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. Харків: Консум, 2001. 656 с. URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/687/1/>.
53. Скакун О. Ф. Загальна теорія права і держави: проблематизація та переосмислення метатеорії. Бюлетень Міністерства юстиції України, 2012. № 4. С. 27–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmju_2012_4_6.